

nos.

NÚM. 4

31 Xaneiro do 1921

NÓS

BOLETÍN MENSUAL DA CULTURA GALEGA, ÓRGÃO
DA SOCIEDADE GALEGA DE PUBLICAÇÕES «NÓS»

DIREITOR:
Vicente Risco

XERENTE:
Arturo Noguerol

REDAUTOR-XEFE:

Xavier Prado (Lameiro)

SEGREDARIO DA REDAUCIÓN:

Xulio Gallego

REDAUTORES:

Ramón Cabanillas, Alfonso R. Castelao, Antón Losada Diéguez, Ramón Otero Pedrayo,
Florentino L. Cuevillas, Leuter González Salgado

COLABORADORES:

Teixeira de Pascoaes, Johan Viqueira, Philéas Lebesgue, Leonardo Rodríguez, Antón Villar
Ponte, Wenceslao Fernández Flórez, Xaime Quintanilla, Antón Noriega Varela, Gonzalo
Abente, Manoel Banet Fontela, Lois Peña Novo, Eladio Rodríguez González, Ernesto Rivera,
Marqués de Figueroa, Antón Palacios, Leonardo Coimbra, Amador Villar, Alvaro Cebreiro,
Alexandre de Córdoba, J. Cervaens Rodrigues, Xulio A. Cuevillas, Victoriano Taibo, Xulio
Prieto, Xosé Fernández Martínez, Farruco Lamas, etc., etc.

REDAUCIÓN Y-ADMINISTRACIÓN

Padre Feixóo, 12

ABONAMENTO

Doce números, na Península. . . . . 6 ptas.

» Fóra. . . . . 15 »

Número sóto, 60 cts. na Península, 1'50 ptas. fóra

Iste boletín non publica mais orixinas que as que foran directamente solicitadas pol-a Dirección. — Tampouco se fai solidario das ideas n-elas emitidas, non sendo das que por non iren firmados, enténdense que son da Redacción.

SUMARIO

Nó Facho — O Carballo (sonetos), GONZALO LÓPEZ ABENTE.

Pensamentos pra unha Universidade galega, JOHAN VIQUEIRA.

Da paisaxe e a pintura en Galizia, ANTÓN VILLAR PONTE.

Coidado cos bicos (poema), AMADOR VILLAR.

Nacionalismo e Democracia (ensayos políticos), LOÍS PEÑA NÓVO.

Un canto na noite, HRAND NAZARIANTZ.

O poeta armenio Hrand Nazariantz, VICENTE RISCO.

Os homes, os feitos, as verbas, pol-a REDAUCIÓN.

Letras e artes galegas.

Libros.

Revistas.

MANUEL SEOANE

AXENCIA DE FERROCARRILES

Madeiras labradas de todas clases :-: :-: Mercanse APEAS pra minas

Ponte Mayor - OURENSE

SAMANIEGO ♦ FOTÓGRAFO DE MODA

Luis Espada, núm. 13 - OURENSE

SERANTES E COMPAÑÍA

FARIÑAS E COLONIÁS

Ponte Mayor y - Ourense

Gran Café "ROYALTY," ♦ BÓ SERVIZO :-: CAFÉ E LICO-
RES DAS MILLORES CLASES

Depósito da excelente Sidra "REINA DE ASTURIAS,"

PRECIOS BAIXOS POR PARTIDAS DENDE CINCO CAIXAS ADIANTE

NEUMATICOS "MICHELÍN," SEMPRE ACABADOS DE FABRICARE

GASOLINA • LUBRIFICANTES

Depósito oficial: ALFONSO ABEIJON - Ponte Mayor (Ourense)

PRA SE FACER RICO UN HOME DE NEGOCIOS

SERIALLE TAN CONVENIENTE

ANUNCIARSE N-O BOLETÍN "NÓS,"

COMA TER BOA SORTE

GRAN "HOTEL MIÑO," OURENSE

O ÚNECO DA CAPITAL CON CALEFAUCIÓN CENTRAL
AMPLIAS HABITACIÓNS :: COARTOS DE BAÑO
PENSIÓN COMPRETA DENDE 12 A 60 PESETAS

Propietario: ANDRÉS PERILLE :: Teléfono 21.

Merquen: PLUMEIROS DE RAFIA "PERILLE,"
OS DE MAIS DURA, OS QUE MILLOR LIMPAM, OS MAIS ECONÓMICOS
BOAS UTILIDADES OS REVENDEDORES

FABRICANTE
ANDRÉS PERILLE
OURENSE (España)
Clave A. B. C., 5.ª edición

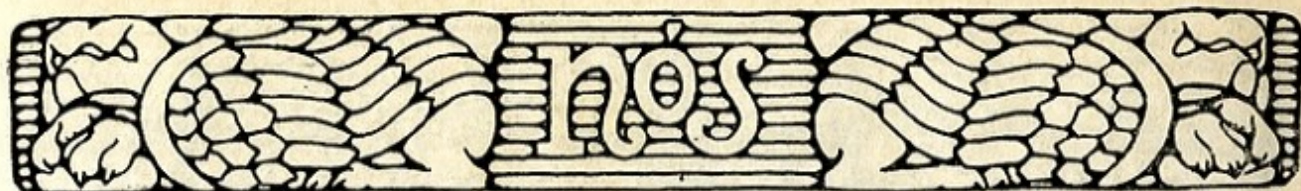
REPERSENTANTE N - A ARXENTINA
JOSÉ MARTÍN
Calle Venezuela, 926
BUENOS AIRES

Casa "PERILLE,"

FERRETERIA :: LOUZA :: CRISTAL
MOEBLES ECONOMECS E DE LUXO
FRABICACION DE COLCHOS PATENTADOS

Vostede pode montal-a sua casa con solo visitar iste establecemento, obtendo o maximum d' economía.

Paz Nóvoa, 9 - OURENSE

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA ÓRGÃO,
DA SOCIEDADE GALEGA DE PUBLICACIÓNS "NÓS,"

Ano II

Ourense 31 Xaneiro 1921

Núm. 4

NO FACHO

*Ollo abs meus pes a terra apoubigada
i-envolvida na túnica lixeira
dos velos transparentes da neboeira
que trota pol-o ár arrandeada.*

*Perto do chan, o sol de retirada
manda ao mundo a rayola derradeira,
i-aparesce tremando a luz primeira
d' unha estrela na bóveda azulada.*

*Reina a paz i-o silencio n-esta outura
a onde non chega o trafegar da xente,
agarímase a i-alma na doçura
que revóia arredor no morno ambiente,
e, c' o peito invadido de ventura,
sinto o sopro de Deus na miña frente.*

O CARBALLO

*El está sóo na gándara; está sóo
o carballo baril, serio e altivo,
ergueito n-aquel chan triste i-esquivo
cal se quixer ao céu sobir n-un voo.*

*Despido do follax, garda o seu dío
no seréo abandón inespresivo
dos héroes derrotados. Está vivo
porque é nobre, valente, forte e bóo.*

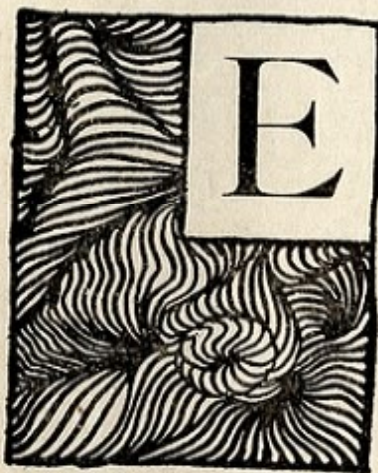
*Eu tamen sóo, vivindo no abandono,
sin follas xa no derradeiro gallo
que arrincándome foi o duro outono,
suprico a Deus poidel-o meu traballo
sofrir calado, nun finxido sono,
co' a dina maxestá d' este carballo.*

GONZALO LÓPEZ ABENTE

PENSAMENTOS PRA UNHA UNIVERSIDADE GALEGA

I

un feito recoñecido por todos que precisamos en Galizia unha grande e moderna universidade. Mais o que non chegou a sérmolos craro é d'onde proven iste feito. Hai dúas razóns. Primeiramente fainos falla que os nósos futuros médicos,

abogados, profesores sejan os mellores posibles en canto á súa preparación técnica e científica, preparágon que non se fai só en aulas mortas senon nas clínicas, laboratorios e traballos prácticos. Por outra parte precisamos un foco intenso, un fogar aceso sempre, da cultura galega, en canto esta cultura é espírito, un nó espiritual que informe e sosteña ao noso povo. Ista dúas razóns son as que débennos guiar nos nósos planos d'unha universidade futura. Ben me decato que por d'agora trátase dun soño nobre mais todolos ideás son na primeira soños e só con soños, con ideás, poderemos facer unha Galiza máis grande!

II

Compréndese ben que a nósos actual universidade d'estreito hourizonte limitada a producir titulados, fría e esmorecente, nen transformada pode ser un ideal. Non-o será tampouco

un claustro de sabios cheos de ciencia máis alleos á vida e pol-o tanto no fondo ineficaces. A universidade que desejamos debe hacharse aberta á vida inteira pr'a poder dirixil-a vida, debe sentir como bate en cada momento o corazón do noso povo e como directora enchela a súa alma de pulos generosos e altos. Non embargante terá que se ocupar dos técnicos especialistas, e a estes quedarán reservados moitos cursos e traballos. Mais canto non pode facer e debe facer pol-a cultura do xornalista, do poeta, do artista, do home de negocios, do agricultor ou do aficionado ás cousas do espírito! Este dobre aspecto háchase ja nas universidades francesas. Quen pasou unha vez pol-os claustros da Sorbonne cheos de vida, cheos dun público heteroxeneo na que ás veces os estudantes son os menos, pr'a escoitar algún curso a todos os que alí cubizosos de saber chegaren, sobre algún asunto fondo e grave, que tristura lle non dan os nósos claustros pobres e esmorecentes!

III

As vellas facultades están morrendo; no seu canto virán os grupos de estudos que moitas veces formaranse pol-a libre e fecunda iniciativa do estudante. Onde, pois, pode hacharse a Psicoloxía? Pr'a os filósofos na filosofía, pr'a os naturalistas na historia natural (como a psicoloxía dos animais), pr'a os médicos na medicina (como psicopatoloxía); isto é: en todas as facultades e en ningunha.

IV

Seguramente que é un absurdo que un rapaz galego non poda chegar a ser arquitecto na súa

terra quedando asin a carreira d'arquitectura reservada non aos mellores senon aos que poñan tel-os medios económicos que fan falla pr'a seguiren, longe da súa casa longos estudos. Ademais non surdirá d'esta maneira mais que dificilmente un traballo renovador sobre a núa tradición arquitectónica. O mesmo pódese decer na enxeñaría. Porque non levar tamén estes estudos á universidade, como ja se ten feito n'outras partes, enriquecéndoa asin material e espiritualmente?

V

Como orgo da cultura galega a núa universidade debe ollar pr'a os países afís esos que bordean o Atlántico e establecer relacións con eles. Portugal, América do Sur, Brasil e América do Norte, Franza, Irlanda, Inglaterra, son países que hoje cuase non coñece o núa povo máis que pol-o nome ou superficialmente, só no seu aspecto externo, e con os que convivendo

obteríamos moito proveito e levaríamos o núa traballo ao tesouro universal da humanidade. Con Portugal desde o momento actual podíase facer moito. Condición indispensable pr'a o que agora me ocupa é que apréndase ademais do francés, o inglés nos núsos Institutos e que en todos eles se insíne galego ⁽¹⁾ e portugués o que valería mais pr'a as amizade ibéricas que os retóricos saudos diplomáticos. Despois o intercambio de profesores, os viaxes d'estudo serían tan fáciles como útiles.

VI

Compostela, vello niño bretemoso de poetas e cantores, pode aínda se nús sabemos facelo, ser o santuario da alma galega.

JOHAN VIQUEIRA

(1) Pr'a esto conviria primeiro unificarmos o núa idioma o que se podía facer por un acordo de todol-os escritores e unha publicación de regras.

DA PAISAXE E A PINTURA EN GALIZIA

A condesa de Pardo Bazán na revista «Nuestro Tiempo», vai para dez anos que dixo: «Sempre que os extranxeiros me falan de pintura hespañola, fáigolles notar que si, por azares imprevistos, a metade da Hespaña s'escindise da outra metade, reuníndose a Portugal tod' a zona cantábrica e restándolle sólo á nazonalidade, incorporado a Castela, o que baña o último termo do mar Atlántico hacia o Estreito de Xibraltar e o que ólla ó Mediterráneo, Hespaña non habería perdido o solar de ningunha das suas glorias artísticas pitóricas.»

A condesa de Pardo Bazán falaba c' os óllos no pretérito, allea ás fondas sorpresas do porvire. Allea, ben allea a que ela mesma ós poucos anos tería de inaugurar unha notabre Exposición d'Arte Galega na Cruña. Cando escribiu aquel artigo na revista «Nuestro Tiempo» tiña aínda o prexuício tan xeral e absurdo, espallado dende Madri ó resto da Península, de que a pintura era un patrimonio das terras de sol. Esqueceran ou iñoraban os pseudo-críticos castelás que a Inglaterra bretemosa fora o berce do realismo pitórico; esqueceran ou iñoraban

tamén que o ambiente que produxo a arte de Nuño Gonçalves, podería producir unha gran escola de pintura, cando chegaren a se dare as condicións doadas para elo.

O Noroeste da Península, conforme a tal crénza, ficaba condenado a non ter endexamáis unha escola pitórica. Produciría, por casualidade, algún artista illado, como por esceución, mas a conservación das tradicións da pintura, achábase reservada para Levante, Andalucía e Castela. Os feitos parecían mostrarse d'acordo con esta teoría. En estudos doutrinaes xeralizábase dogmáticamente sobre o particular. Trunfaban, n'efeuto, os artistas valencians, catalans, castelans e andaluces. Era caso raro o d'un Zuloaga, basco, ultrapasando as fronteiras ibéricas en áas d' unha fonda e fecunda xenialidade, inda que Zuloaga—dándolles a razón ós voceiros d'aquela crénza errónea, en troques de lla quitare—na pintura *devenia* centro-meridionalista, pol-os seus temas, lembrándonos ó poeta cubano Heredia, poeta sin patria, xa que escribira en francés.

Mas axiña en Baskonia comenzaron a surdir

pintores e pintores de valimento com' os Zubiaurre, Maeztu, etc., pintores que levaban un rubro novo ás Exposicións de Belas Artes de Madrid. E entón a teoría absurda, filla d' unha preguiza mental abrasante, que viña facendo da pintura un patrimonio das terras de sol, dou creba, pódose a tremar i-ameazando con se derrumbar. Sin embargo, inda non s' esvaíra totalmente. Foi preciso, para que a verdade conquistara o seu comprobante valor, que Galicia entrara na loita, como xa de xeito tímido entrara Asturias. E cando os labregos dos lenzos de Soutomaior s' impuñeron no mercado; e cando os pelengrinos de Corredoira, atoparon pouso no Museo do Louvre, os paisaxes de Llorens, foron dignos de loubanza, e o meigo *savoir faire* do malogrado Taibo, conquistou un trunfo póstumo en París, e o humorismo de Castelao cinguíu loureiros inmortaes, e inda as copias de natureza galega de Alfredo Souto mereceron o agarimo dos Reis, d' aquela, sofreu o golpe de gracia a estrana teoría que fai deitar o xenio pitórico das terras soleadas. D' aquela foi cando Sorolla o levantino, dominador dos coores da serie *antica*, fronte do chan galego miragroso de Vilagarcía, tivo que dicir melancóneco que Galicia é «tema pintoresco», cecais coma ningún da Hespaña, mas de dificilísima interpretación para quen non teñan a súa retina afeita ós innumerabeis matices que o noso sol peneirado pol-a brétema da ás nosas campías ridentes i-ás nosas augas d' ensono. D' aquela foi cando os Zubiaurre, nortefios, mestres nos segredos da serie *ciánica*, coidaron, achándose en Cambados, berce de Cabanillas i-Asorey, que a natureza galega tentaba a levalo ó lenzo, i-ó lenzo debía de se levare, mas por artistas idóneos, isto é, enxebres.

Rebaixamento dos nosos valores

E chegamos a onde desexábamos chegar. Á insinuación do por qué Galicia non dou hastra agora pintores. Todo se relaciona no que fai ós problemas da nosa Terra. Galicia non dou pintores, por mor da escravitude moral e material a que nos téñ levado o centralismo. Porque efecto do centralismo caíramos no rebaixamento máis fondo da nosa personalidade en todol-os ordes.

Y-eu pergúntovos: ¿Hoxe que é Galicia, con ser hoxe xa algo máis que médea ducia d' anos atrás? Védeo ben. Os galegos que máis galegos parecen—académicos, eruditos, arqueólogos—adicanse ó estudo das cousas vellas da nosa Terra, com' as d' un país finado, morto, cuia personalidade sulagouse no castelanismo estéril.

Si fan un diccionario danlle xeito de panteón da nosa língoa. Si fan un boletín convértenno en eco morto de cousas pretéritas. Somenten miran pra atrás, c' unha friaxe tan tolledora, que calquera diciría que se trocaren, com' a muller de Loth, en estátuas de sal. Fáltalles o atopáranse a sí mesmos. Fáltalles o sentimento qu' é consustancialización da i-alma propia c' o meio natural. Infruenciados por cinco séculos de colonización castelán, xa non teñen máis que o viviren na Galicia. Perderon o sangue do espírito qu' é a língoa natural, perderon a autonomía dos sentimentos que só a língoa propia mantén acesa, e fican trocados en «turistas» na súa terra, que van percorrendo, guiados por unha cultura fría que lembra ós antipáticos «cicerones», tod' o que foi. Avergónñanse da súa i-alma e da súa natureza, pois a tanto equival avergónñárense da língoa propia (a língoa literaria da aristocracia ibera medioeval que debiera ser orgullo da aristocracia aboenga que hoxe se conserva), da língoa propia qu' é o froito máis esgrevio de toda raza, o sino máis outo de creación, a proba máis forte y-honrosa da persoalidá orixinal de todo pobo. Síntense inferiores espresándose en galego; e xa non espresándose en galego; senón aíña falando en castelao con acento da Terra. E disimulan este acento, sello que nos puxo a natureza, como cousa infame, e poñénse fachendosos e ledos, cand' un castelán lles dí: «Usted no parece gallego; si todos sus paisanos fuesen lo mismo». Pensades como vos pete, sexades amigos ou inimigos, ¿coidades que cando se chega a este xeito de rebaixamento, non merez un pobo ser escravo? Eu non sei d' un caso d' onanismo espritoal mais degradadore: d' un pecado contra natura máis vil.

Porque o noso idioma e tan de nós coma nós mesmos, e sin embargo tiñano por «inferior» ind' os poetas que o empregaban. ¿Que escritores con iste criterio por diante iñan cultivalo?

Afirmaba o gran Porteiro n-unha notabre conferencia súa, que si chegaran os tempos de desenrolármol-a nosa cultura integral, percisábase primeiro de nada facer unha disposición agarimosa, un xeito de simpatía pra elo, porque a influencia das culturas alleas puxo a Galicia n-atitude ridícula e contraditoria fronte ós seus propios valores, obrigando a facelas críticas do noso con moldes e valores estranos.

Porque de fora quen non sentían nin coñecían o noso, afirmábanno, coidábamos moitas carateirísticas galegas máis cativas que as d' outras rexións. E como arrenegáramos da fala, arrenegáramos da propia natureza. A nosa

luz i-o nóso verde—chegamos a pensar pol-o que nos dixeran alleos—non valían pra seren levados ó lenzo. O nóso orballo e a nósa chuva miuda, eran cousas da nósa terra que nos facían inferiores. Até as nósas mulleres e os nósos homes coidaban moitos que non resistían a comparanza c'os d'outros pobos. Só mandámos con fachenda ós boletis castelás aqueles retratos de mozos que parecían señoritos de «caba-ret» e de mozas que c'o mantón de Manila puideran resultaren moi «chulas». As nósas diferenciacións caraterísticas n-ise ambiente poderían xurdir?

Pois a nósa música tamén era cousa ridícula. Os alalás, i-as cantigas populares, sirvían de bulra a moitos; inda hoxe pesi-a qu'os patrióticos coros enxebres, que iniciou en boa hora Perfeuto Feixóo, a dinificaron, atopa na clás meia que quere pasar por aristocracia, un xeito de desdén. Xeito de desdén que se troca en admiración pr'á música popular d'outros pobos. E ¿qué compositores poderíamos ter así? O valor dos nósos cantos ó lado dos flamengos que probe o víamos. A nósa fala que «ordinaria». Os nósos bailes, riveiranas, muiñeiras, porque nos avergoñaban, os esquecimos, mentres ningunha outra rexión d'Hespaña esqueceu os seus, pois ben sabedes como os señores vascos e cataláns e aragoneses, verbigracia, cultivávanos inda con nobre orgullo. O valor da nósa paisaxe e dos elementos naturaes que a integran era—como xa dixemos—unha disgracia pra nós. A chuva, o orballo, a brétema, tanto verde, tanto monte, tanto gris ¡que doore! En troques, ¡oh, aquel ceo de Castela e d'Andalucía! ¡Aqueles chaos imensos!...

E d'iste xeito, fallos do poder d'esaltación, forza suprema do artista, pra todo o consustancial c' o nóso espírito ¿qué outra cousa senón a escravitude moral e o rebaixamento maor poderíamos colleitare? ¡Si hasta os nomes dos nósos xenios, dos nósos artistas, dos nósos homes de cencia foron pospostos pol-os alleos, para rotular as ruas das vilas galegas!

Eisí fono moitos escritores da terra os que chegaron a facer traballos porcos na nósa fala e cousas finas en castelao; eisí coáseque todol-os escritores da terra danlle ó galego nome de dialeuto, inda que os milllores filólogos do mundo téñano calificado de idioma, en xustiza. Eisí deixamos de cantal-os nósos símbolos: eisí esquecímol-o mare, qu'en Portugal sigue sendo un valor poético e antre nós, dende Martín Códax coáseque non tivo cantores. Eisí infruídos pol-o mito azorinesco da meseta irta, namoráronse moitos escritores nósos—cursis, de-

gradados, almas mortas, treidores á natureza—do chao de Castela, dos seus camiños poirentos, e do cervantinismo que nos aldraxou e que matou o idealismo na Hespaña como dín os pensadores andaluces d'ogano. ¡Cómo se non fosen máis fermosas as corredoiras da Terra e os montes verdes, e os meigos vales e os castros lexendarios! Como se os fidalgos de Galizia que canta Valle Inclán, despois de recobrase a si mesmo, gracias ás influencias líricas que recolleu dos libros portugueses, non fosen tan interesantes com'os de Castela, e como si a primeira aristocracia ibérica non tivera seu reigame na nósa Terra!

¿Vedes xa como no berro ¡Terra a nósa! espallado pol-as Irmandades áchase tod'o idealismo do galeguismo conscente? ¿Non vos tedes decatado agora, d'un xeito craro e cristaiño, do porqué non poidemos contar con bos pintores hastra hoxe? E do porqué, actualmente, comenzan a surdir? Sólo a enxebriación das almas nos levará ó trunfo de Galizia.

Rosalía precursora

Chegou a tanto o rebaixamento dos nósos valores, puxémonos tan de costas a nós mesmos, que o sentimento da Terra foi esquecido totalmente. E así n-unha festa d'homenaxe a Rosalía Castro, feita n-un teatro da Cruña, o millor poeta castelán nado en Galizia, ou se queredes o galego que escribiu milllores versos en castelán, ergueu a sua voz para cantar a Castela, chamándose *motu proprio* representante de tal rexión. Era un dos moitos infruídos pol-o «mito azorinesco» da meseta irta, dos que non souberon ver por si mesmos os feiticeiros encantos da sua terra i-en troques, efecto d'unha cegueira espiritoal filla d'un literatismo estrano, postizo, atopaban fermoso o deserto castelán. Era un dos moitos que, ademais de cego para os propios valores, estaba xordo para ouvir os inmortaes versos de Rosalía. Aqués que nós levamos na i-alma e compre repetir sempre:

¡Trocar campiños frolidos—

eisí decía a autora de «Follas Nóvas»—

por tristes campos sin rego!

¡Trocar tan craras fontañas,

Ríos tan murmuradeiros

Por seco polvo, que nunca

Mollan as bágoas do ceo!

Que Castela e casteláns,

Todos n-un montón a eito,

Non valen o que unha herbiña

D'estes nósos campos frescos.

*Solo pesoñosas charcas
Detidas no ardente y-ermo,
Tés, Castela, que humedezan
Eses teus labios sedentos
Que o mar deixoute esquecida,
E lonxe de ti correron
As brandas augas que traen
De prantas cen semilleiros.
Nin arbres que che den sombra,
Nin sombra que preste alento...
Chaura e sempre chaura...
Deserto e sempre deserto...
Esto che tocou, coitada,
Por herencia no universo.
En verdá non hai, Castela,
Nada coma ti, tan feio.*

¡Rosalía!... As novas xeneracións, poranse espiritualmente axoñlladas didiante da tua lembranza luminosa, mentres o corazón lles latexe no peito... Xa que as xeneracións pasadas non souberon entenderte. ¡Rosalía! Es tí a pedra angular da nova Galizia nascente. Es tí, o máis outo valor nóso. Es tí o xenio da Raza que tomou carne mortal na vella Compostela, na núa santa cidade dos miragres, pra imortalizar o espírito feito lus eterna, trunfante da negra sombra, e trunfante do tempo e dos tempos, com' o reisiñol encantado da lenda do «Monxe i-o paxariño».

Moitos estudos e biografías e artigos, lévanse escrito sobre Rosalía Castro, mas en ningures dóuselle o seu xeito de ver a paisaxe castelán e a i-alma castelán, esta interpretación trascendente que nós ollamos. Rosalía é un dos poetas líricos meirandes do século XIX en toda a Europa. Rosalía pol-o mesmo, tivo a videncia do vate providencial que cada raza produce en cada cento d' anos. Tivo, porén, a virtude do xenio de ser «contemporánea de cada día». E cando o sentimento da terra ia camiño d' esvaire totalmente dos corazóns galegos e cara a Castela dirixían os seus ollos cantos no nóso chan nasceran, postos de costas ás fontes da propia arte que deitaban esquecidos na formosa paisaxe que Dios nos dou, ela quixo sinalar o contraste entr' a Natureza enxebre i-a Natureza de Castela. I-aquel contraste non foi enxerguido pol-as xeneracións oitocentistas. I-as suas xeneiras por Castela interpretábanse como laios d' un corazón de muller ateigado co' a morriña do desterro pasaxeiro e levian. Pro era máis que unha morriña individual. Era máis que o sentimento vulgar d' unha probe dona que salaia pol-a beleza dos seus eidos nativos ao verse alonxada temporalmente d' eles. Era a voz da raza presentindo a influencia da paisaxe nas

almas, que logo a cencia cón Taine, con Montesquieu, con Ritter, e outros, tería de sistematizar; era a voz da raza que foi, e inda sigue sendo *vox clamantis in deserto*, para a mocidade de sapos que deixando como a toupa os ollos pol-o rabo, continúa aínda a facer versos e prosas retóricas e hocas en castelán, versos e prosas cursis e gongorinos, onde o chan de Castela é un tema namorante i-as belezas paradisíacas do chan nativo algo sin valor e sin forza inspiradora para eles. Era a voz da raza que non souperon escoitar os escravos das modas literarias, eses escritores galegos valeiros d' espírito que somentes comenzaron a se decataren de que a paisaxe i-as tradicións enxebres, merecían estimanza, cando Valle Inclán llo dixo n-un estilo bilingüe tributario estética e sentimentalmente, do italiano D' Annunzio e dos escritores irmans da Lusitania. Tiñan a man o medio de beberen directamente do manantial valéndose do seu propio vaso a i-auga fresca e gurgulladora da poesía pura, e preferiron, imbéciles e escuros, recibila e catala por estranos condutos. Atopaban i-atopan aínda encantos n-un chan alleo, que nada pode lles dicire ós corazóns da terra verde do noroeste, n-un chan onde os espíritos se divorcian da natureza pra buscaren no ceo o que a terra lles nega—a fermosura—un chan que solo téñ un valor para nóso, o valor do contraste, i-así resultan almas secas, almas d' esparto, almas que para coñecelas hai que inventalas, como dixo Nietzsche, almas tan tristes cal os chopos solitarios da meseta erma onde os paxaros cantareiros nunca facerán niño e onde en troques berrarán as fúnebres cigüeñas que chuchan o sagro aceite das lampas votivas dos santuarios...

Azorín, quixo dar unha impresión da paisaxe da Hespaña n-un libro que todos coñecedes, através de trechos de obras d' escritores rexionaes. Mas *Azorín* non estivo feliz no seu intento pol-o que fai á Galizia. Basóuse pra describir a núa Terra n-un anaquiño de prosa enxebre do prólogo que Rosalía puxo a «Follas Novas». E non soubo interpretar o espírito dos «Cantares»—que tería de ser o acertado—como nós o fixemos agora inda que á lixeira.

Non soupo glosar, íl tan sutil e esquisito, aqués versos da núa santa rula, que dín:

*Lugar máis fermoso
No mundo n-achara
Que aquel de Galizia,
Galizia encantada
Galizia frorida,
Cal ela ningunha,
De froles cuberta,*

*Cuberta d' escumas
D' escumas que o mare
Con pelras gomita;
De froles que nascen
O pe das fontañas.
De vales tan fondos,
Tan verdes, tan frescos,
Que as penas se calman
Non máis que con velos
Que os ánxeles n' eles
Dormidos se quedan,
Xa en forma de pombas,
Xa en forma de brétemas.
Campaban os prados,
Deitaban as fontes
Antr' herbas e viñas,
Figueiras e robres
Tocaban as gaitas
Ó son das pandeiras;
Bailaban os mozos
C' as mozas sinxelas.
¡Qué cofias tan brancas!
¡Qué panos con frecos!
¡Qué dengues de grana!
¡Qué sintas, qué adrezos!
¡Qué ricos mandiles!
¡Qué verdes refaixos!
¡Qué feitos xustillos
De cör colorado!
Tan vivos colores
A vista trubaban.
De velos tan varios
O sol se folgaba
Cantar t' hei Galizia,
Na lingua galega,
Consolo dos males,
Alivio das penas
Cal ela ningunha
Tan doce, que cante
Soidades amargas,
Sospiros amantes...*

N-estes versos está *todo*, todo o nóso pintoresco, todo o nóso sentimental, as nósas supersticións paganas misturadas c' o relixioso, fillas da influencia da paisaxe, as nósas soidades raciaes, canto agora ven sistematizando Teixeira de Pascoas. Son Galizia supervalorizada com' o lugar máis fermoso do mundo, son sínteses das belezas da campía, e do ledó coorido das nósas festas, que tanto tardaron en levar ó lenzo os pintores galegos, por estaren xordos para escoitar a voz da raza, efecto da mediación centralista que sofrian. Son versos tan inspirados e tan permanentes, que sempre que se faiga un coadro, ben do xeito dos de Sotomaior, ben do xeito dos de Imeldo Corral, nunca se

poderá dicir outra cousa, senon que somellan ilustracións fieles dos «Cantares» de Rosalía. ¡E inda houbo un galego, un galego dos moitos perdidos na Corte, o doutor Carracido, que s' atreveu a afirmar que os millores traballos da autora de «Follas Nóvas» eran os feitos en castelán! ¡E inda non houbo ninguén hasta nósco—despois de tanto falarse de Rosalía—que acertare a se decatare do senso transcendente da sua xenreira por Castela que a levou, drento do medio poético, a ser a millor paisaxista do chan irto da meseta! ¡Da meseta que esnaquizou o nóso sentimento racial e tivo adormentada hastra agora a nósá espiritualidade!

*Que o mar deixouna esquecida
E lonxe d' ela correron
As brandas augas que traen
De prantas cen semilleiros
Sin arbres que lle den sombra,
Sin sombra que lle de alento...
Chaura e sempre chaura...
Deserto e sempre deserto...*

E vállanos o *ritornello* para arrenegar de tantos escritores galegos e de tantos artistas galegos que esqueceron e siguen esquecendo aínda infruidos pol-o pensamento fillo d' ese deserto sin sombra e sin albres, tan arredado do mare, canto val a nósá terra meiga verde e fresca, e canto d' ela se pode colleitar para ofrendalo ó mundo. ¡Pintores e escritores que me lédes, todo o bó que faigades—e solo pode ser bó o que s' arrinca da propia i-alma, estatua esculpida pol-a paisaxe, para que sexa alma propia—todo o bó que faigades, dígovos, ha ser sempre tributario do verbo de Rosalía! Rosalía dounos as táboas da nóva lei, das que os homes do «novecentos» temos que ser evangelistas. Rosalía, adiantándose ó seu tempo, como todol-os xenios, para facerse de todol-os tempos, agora escomenza a atopar discípulos. Morreu en cruz, traspasada por un cravo de door no corazón, que o miragre trocou en rosa de cen follas inmorrentes. Seu Calvario foi Castela. Un Calvario en terra chan, sin morte... Que quer dicir que nós témonos que atopar un día nos nósos montes. Rosalía hoxe é a chamada da Terra. Ela estima como Dante que solo a *imaxe* da herba verde baixo os pes do home pode ser consolo de longos destellos e estímolo fecundo para autuacións de transcendencia. Porque a herbiña tan homilde, tan debile—según lembraba Ruskin, que a cantou xenialmente—foi bendecida por Cristo e por Cristo honrada, cando enantes do seu maior miragre—a multiplicación dos pans—ordenara ó pobo que

sentárase por grupos sobre d'ela. ¡Sentémonos tamén nós sobre a nós herbiña fresca e recente, inda máis vizosa pol-o inverno do que pol-o vrán, e pensemos óllando para os cumes, coroados de pinos, ou ermos e irtos, como farulas de leprosos, que todol-os criadores de relixións fixeron os seus primeiros sermóns na montaña... E nós témolo cumio do Cebreiro que agarda pol-os nóvos cabaleiros do nóvo mito do Santo Grial.

Eu pídvos con Augusto Rodín, lembrando o seu libro «*Todo é belo na Natureza*», que «sexades sinceiros»; que pensades que «no arte non hai nada feio, agás aquilo que non tén carácter, é dicir, aquilo que non contén unha verdade». Entendendo, o mesmo que Rodín, que «carácter é a verdade de todo ouxeto na natureza, xa sexa feio ou fermoso».

O pobo artista

Hastra agora, como dixera Castelao, dend'a nós longa decadencia, sō os labregos, os aldeáns, fono artistas, dignos de tal nome na Galizia. Porque eles cultivaron e conservaron as cantigas, os bailes, as tradicións, as saudades, o culto á terra, a riqueza da fala; sō eles, co' as suas almas infruidas pol-a paisaxe consustancializaron o seu ser na eterna armonía do anaco de cosmos onde Dios lles dou a vida. Todol-os elementos da arte propia, ficaron perpetuados por eles somentes a través dos séculos. Sin eles, Galizia no pórtico do futuro, vería escrito o *lasciate ogni speranza* que Dante léu no limiar do Inferno.

Mais os outros galegos, os galegos das vilas, os galegos de partida bautismal únicamente, con tod'a sua cencia i-a sua arte, non fixeron cousa útil, cousa de transcendencia. Viviron «formando cola no teatro da vida». I-eu lémbrovos o terceiro canto da «Divina Comedia» que lles acai moi bñ a eses galeguíños estériles. Dante n-él pregunta a Virxilio cuas son as almas que, errantes a carón das portas do inferno, saloucan baixo o ceo sin estrelas. E Virxilio respóndelle: «Son as almas de quenes veñen da terra sin virtude e sin vicio, que non foron nin para Dios, nin contra Dios. O ceo recházaas para que seu esplendor se non vexa escurecido; o inferno repúdiaas para non atenuar seu horror. O mundo non garda seu recordo; a misericordia i-a xustiza, desdénannas. Non falemos d'elas: ólla e pasa.»

En troques, os nósos labregos, os nósos aldeáns, inda sendo moitos analfabetos, poderán infruidos pol-a forza da saudade que lles ateiga o corazón, ó pensaren no misterio da morte,

coincidir con Maragall n-aquela sinceira e sinxela arela:

*Esta terra con tod' o qu' ela cria
é unha patria, Señor, e non podría
ser tamén unha patria Celestial?*

Porque adoran a Dios no que Dios fixo «para eles». Porque sinten a paisaxe «com' un estado d' alma», según a frase d' Amiel, porque son un eterno motivo da moderna teoría da herencia psicolóxica que tan bñ s'axeita co'a antiga idea de preesistencia; porque son homes «crisálidas do infinito», criadores d'invulnerabels vidas anteriores que proban que o mundo non vén sendo máis que un feixe de fenómenos solidarios que continuamente andan a se renovaren, lembrando que na máis miuda célula áchase acugulada a vida da raza, a suma de sensacións percibidas durante mileiros d' anos... Cecaís «a saudade do eterno retorno» de que falara o tolo Nietzsche.

Concepto e loubanza da terra

Espresamos fai pouco c' unha frase d' Amiel que «a paisaxe é un estado d' alma». Pois don Francisco Giner de los Ríos dounos a coñecer unhas verbas da ferrolana ilustre Concepción Arenal, que coinciden co' as d' Amiel.

«Acontece c' a paisaxe—díxolle a Arenal a Giner—o que con certas pousadas aldeáns, nas que, cando o viaxeiro pregunta: «¿Qué hai de xantar?», lles contestan: «O que vostede traya». E iso terá de sel-a paisaxe: o que vostede ou cada un traya.»

A este respeito poido escribir *Azorín* que os logares morren com' os homes, inda que parezan subsistire: que os logares son a nós sensibilidade, e que un lugar que ten atraguido e polarizado a sensibilidade humana, non di nada cando o tempo apagou seus motivos d'escitación espiritual, ficando entón no íntimo do espírito, a sua imaxe. Mas esto refírese ó sentimental pasaxeiro, non ó influxo do médeo ambiente sempre perene.

Ben dixo Ortega Gasset, que, drento da bioloxía moderna, óllase que cada individuo nasce c' o seu médeo propio e que a vida do home é un diálogo entr' o espírito i-o seu contorno. Sō baixo a especie de rexión influe a terra sobr' o home. A configuración, a escultura do tarreo, poboada de suas prantas familiares, e sobre d'ela o ár húmedo ou seco, é o gran escultor da humanidade. Como a i-auga dalle á pedra pingota a pingota, sua laboranza, así o paisaxe modela sua raza d'omes, pingota a pingota, é dicire, costume a costume. Un pobo

é primeiro que todo un repertorio de costumes. E cada vez a Geografía moderna vaille concedendo maior importancia á idea de «rexión natural». Frente a todas as entidades abstractas, a rexión natural afirma a súa calidade real d'un xeito moi sinxelo: meténdose pol-os óllos. Somentes é rexión, somentes é unidade xeográfica, aquel anaco do planeta cuos caracteres típicos poden acharse presentes n-unha sola visión.

Mas o que dixo Ortega Gasset e que enantes dixeran Peladan e outros, ninguén o ten sistematizado com'o gran Teixeira de Pascoaes, como este ilustre poeta luso, autor do libro notable que todos debéades lere, *Arte de ser Português*. Teixeira de Pascoaes, estudando de xeito belísimo a paisaxe da súa terra, chega a facer observar como os caracteres d'aquela coinciden c'os da i-alma patria.

A paisaxe—di o admirabel *saudosista* lusitano—non é unha cousa inanimada; ten un alma que actúa con amor ou dör sobre as nósas ideas ou sentimentos, trasmitíndolles o quer que é da súa esencia, da súa vaga e remota cualidade que, n-eles, conquistan aición moral conscente. A nósas alma, comulgando a alma da paisaxe, adquirelle as cualidades e, en troque, ofercecelle a propia vida. Por iso a paisaxe representa un gran papel na existencia do home; ten sobre él como que un poder de herenza, igual ó dos fantasmas avoengos. O estudo da paisaxe, como exercendo unha influencia moral no home, creio que está disgraciadamente, por facer—o que torna incompleto o coñecemento da alma humana, deixando, na sombra, a orixe e a natureza d'alguns sentimentos e instintos (o da beleza e o do crime, por exemplo, nas súas formas panteístas), de certas modificacións que sofren, de certas *nuances* que adquiren, etc.

E apunta o feito de que en Traz-os-Montes, paisaxe doñosa, hai máis crimes de morte do que no Miño, paisaxe alegre e feliz. No Miño alegre—di él—á navalla que mata, convirteuse na ponla d'arbre que fai barullo. O instrumento criminal vexetalizouse e o pau, é por así decir, o crime d'ofensa corporal paganizado...

A voz do sangue, no que berran vellas traxedias e murmuran vellos soños,—concrúye Teixeira—responde á voz da terra, e este diálogo misterioso mostra os caracteres en que se define a nosa íntima fisonomía.

Así eu dígovos que pol-a influencia da paisaxe poderemos chegar, entre moitas cousas mais, a crear lazos d'amore entre Portugal e Galizia, que han sere beneficiosos e fecundos para toda a Iberia. Ao sentire a nósas paisaxe

chegaremos a sentir a «mentira estatal» que nos fai por circunstancias históricas lamentables debidas ó espírito irto da meseta castelá, deter os nósos pes na fronteira do Miño, d'este río tan nósos que nasce e morre na Galizia, cando alen e aquende das súas ribeiras a mesma natureza esprendida fala d'unha paisaxe igual pol-a que os homes son moldeados d'idéntico xeito.

Dixo n-unha conferencia súa, na Cruña, Ortega Gasset, *Mío Cid* que vivía en Medinaceli, ía todas as seras hasta un outeiro d'onde que atalayaba o val no que se ergue Atienza, c'o seu castelo enriba d'unha pena. E como este castelo áchabase nas maus dos mouros, sintía ó velo unha fonda dóre, que cecais l'obrigaba a pensare: «Hai na miña paisaxe algo que me roubaron». E tencionaba conquistalo.

Eu tamén dígovos que estiven unha tarde enteira, en Tuy, óllando as vellas fortalezas de Valença do Miño, abraído ó decatarme que a nósos os galegos robóusenos igualmente un algo, senon moito da nósas paisaxe...

Sobráballe a razón ó que escribiu que a paisaxe é o nósos destino, e que, o mesmo Dios cando quixo facer alianza c'o home, oferceulle a Terra Prometida: unha paisaxe.

A nósas oferenda

Conta Navarro Ledesma, n-un traballo notable seu, que, cando Ganivet, aquel home malogrado, aquel espírito esquisito, de retorno á súa terra andaluza, despois d'alguns anos d'ausencia, óllou o verde da campia patria, non poido menos de s'estambullare sobre d'él, choutando coma un neno, para romatar, comendo a herba n-un rauto d'amore panteísta. Non soubo d'outro xeito millor o ilustre Ganivet para espresal-a ledicia de voltar á posesión da súa paisaxe. A paisaxe fixo xermolar n-él a saudosa arela d'un *retornello* ós inesquecentes tempos da infancia. Inda que o verde andaluz é probe en comparanza c'o nósos...

¡O nósos verde, o verde enmeigadore da nósas paisaxe, fontenla sempre gurgullante e cristafiña da eterna saudade que nos ateiga a i-alma no desterro! Para renderlle unha ofrenda sinxela e pura, para materializalo dentro do nósos corpo, para sentilo ferver amorosiño nos roxos rubros do sangue, eu teño feito moitas veces unha poética consumación pagana: a de beber na branca chouza dos labregos unha cunca de branco leite escumadore e piorno i-unha xerriña de louro mel docísimo. Porque no branco e sabroso leite poño a lembranza da vaquiña marela

ou vermella que vai piniocando c' os seus beizos carnudos e húmedos pol-a verdecente sávana dos prados, as herbas zumosas fillas da chuvia miudiña, que ateigan de recendo enxebre o branco licor vital que deitan os grandes ubres moles ó seren muxidos, mentres nos seus redondos ollos negros, xa loubados por Virxilio no latín grorioso, como en lupas de miragre, a paisaxe se refrexa, tal que no acougo sereo do morto espelliño d' un lago. Porque no docísimo mel, bálsamo d' ouro, doce d' ámbar, zogado pol-as facendosas e trafegadoras abellas no cáliz das froles e no tecido das herbas que cobren os nósos eidos, áchanse as rayoliñas do sol da Terra que bican a paisaxe, feito sustan-

cia esquisita nos canuteiros de entea que logo ha ser cera para escurrental-os tronos, alumear os nósos mortos, cristianal-os nósos fillos e honrar a Nosa Señora... Eu inda que non comín herba como Ganivet, inda que tencionei comela moitas veces, bebin c' o leite i-o mel, en consumación pagana, en poética ofrenda algo da paisaxe pátria, na sua materialización mais poética. Nietzsche falara da ofrenda do mel. Eu fálobos da ofrenda do mel i-o leite. Enxerguede o símbolo. ¡Oh leda e incomparabel Sinfonía dos verdes do nósos chán!...

A. VILLAR PONTE

COIDADO COS BICOS

*Pidíulle un bico o noivo a Rosalía,
Mais ista non ll' o deu;
Y-aquil amante, que d' amor morría,
De gran pesar morreu.
Unha proba pedía o coitadiño
De que o quería ben;
Y-a coitada por il tiña cariño,
Y-era casta tamén.
Por eso cando soupo que matara
Ó seu primeiro amor,
Non é estrano qu' ó seu pudor botara
A culpa do seu dór.
Mais como o tempo alivia os males moito,
Outro amante topou,
Y-éste ó pidírlle un bico, aixiña o loito
Do outro noivo lembrou.
¿Qué fago? — dixos' éla — pois eu temo
Que vaya soceder
Co meu amor segundo... ¡toma! ¡demo!
& co' il todo o meu sér.
Y-a probe deulle un bico, agasalleira,
& pensou aquil ruin:
Non sirves tí pra miña compañeira,
Qu' eres lixeira ó fin.
& cando aquil mal home abandonouna,
Tal angueira colleu,
Que á xoiña un gran mal ó fin levouna,
Cando a folla caeu.*

AMADOR VILLAR

NACIONALISMO E DEMOCRACIA

(ENSAYOS POLÍTICOS)

RESSON os grandes problemas da Humanidade culta: o nacional, o democrático, e o social. O problema social, que busca a solución ós conflitos do Mundo do Traballo. O democrático, pol-o que buscan os pobos formas de Goberno axeitadas á sua

cultura. E o nacional, que é o dereito de cada pobo a rexir libremente o seus destinos. O redor d'istos problemas xira toda a Civilización da Humanidade.

O traballo humano creou un Mundo Industrial, universalizou a Economía. Patronos e obreiros xuntáronse en agrupacións internacionais. Aspiración suprema é internacionalizar tamén as fontes da produción; no derradeiro Congreso Internacional do Traballo, celebrado en Wasington o ano pasado, os representantes italianos propuxeron, con razón sobrada, someter a un réximen internacional a distribución das materias primas, pois mentras haxa Estados que monopolicen, por eixemplo, o ferro ou o carbón ou o petróleo, haberá nacións dominadoras e nacións escravas, porque a independencia nacional require independencia económica. Por outra parte, os obreiros danse conta de que xa non poden realizar os seus ideais, sinon dende o Poder, asaltándoo revolucionariamente como na Rusia, como pretenden en Alemaña ou na Italia, ou evolutivamente como na Inglaterra e na Francia.

Pero isa Sociedade mundial do Traballo precisa o seu equivalente político: un *Mundo-Estado*, que xa non pode formarse pol-a xuntanza de coledividades de individuos, sinon pol-a cooperación dos Estados. D'eiquí a idea wilsoniana da «Liga das Nacións». E xa estamos no

segundo problema anunciado: é dicir, que para a solución do problema social percísase denantes a solución do problema político, que é o problema da Democracia.

En efeuto: pra chegar á Unidade Internacional percísase que os Estados representados teñan Gobernos democráticos. ¿Para que é isa Unidade sinon para resolver os conflitos internacionais? Os conflitos internacionais, até d'agora, resolvíanse casi sempre pol-a Forza; a vida internacional fundábase na teoría da *incompatibilidade* dos Estados; por iso a concepción internacional do Estado era un *Estado-Poder*; por iso na solución dos conflitos internacionais praiticábase a doutrina espresada n-aquela frase de Gilbert Murray: «as minorías derrotadas teñen que acostumarse a deixalo camiño expedito.» Pois namentras subsista iste conceuto do Estado teñen que fracasar—como fracasou a persente—total-as «Ligas de Nacións», porque si as minorías por seren minorías teñen que deixar o camiño expedito, a «Liga de Nacións» para elas somente implicaría un retroceso. E si a «Liga de Nacións» sentencia un pleito a favor d'unha pequena Potencia, ¿quén executaría ise fallo?, non os grandes Estados, non poderían, porque d'aquela desaparecería o seu Poder, é dicir, que para eisistir unha «Liga de Nacións» percísase qu' o *Estado-Poder* seña substituído pol-o *Estado-Razón*, que represente no Tribunal Internacional un principio de Xusticia e de Liberdade; e iste *Estado-Razón* somentes pode atoparse nos Estados-naturales, é dicir, nas Nacionalidades, porque, coma dí moi ben un sociólogo inglés (Arthur Greenwood, en «Guerra e Democracia»), namentras haxa en Europa pobos rexidos por Gobernos estranos, impedidos no uso da sua lingua, na porpaganda da sua literatura e das suas ideas, nas suas relacións socias, na sua vida corporativa, no que nos outros, na Gran Bretaña, entendemos por liberdade civil ou Democracia, haberá pobos que se bulren da idea da Paz, e desexarán a guerra, non coma instrumento de bárbaras edades, sinon coma medio de conquistar a independencia nacional e a espresión da sua persoalidade.

Por iso para o trunfo do ideal democrático tén antes que ser resolto o problema nacional, que poñía ao comenzo, porque é o primeiro que tén que se resolver para o trunfo dos principios civilizadores.

A Democracia non coesiste en determinada forma de Goberno, nin sai trunfante das furnas eleitorais; a Democracia é un ambiente, un espírito, e consiste na confianza dos Gobernos nos instintos morales do pobo. Somentes un Goberno garantizado por un instinto moral colectivo poderá chamarse Goberno democrático; e ise endexamais poderá existir sinon nas Nacionalidades naturais, nas que seguirá habendo problemas económicos, problemas colectivos, pero non haberá xa problemas de liberdade nin problemas de irredentismos. Por iso pódese dicir fundadamente que o século XVIII (Revolución francesa) foi o das liberdades individuais; o século XIX (Paz de Westfalia, réximen constitucional) foi o das liberdades políticas, e o século XX será o das liberdades nacionais.

Xa Mazzini, o verdadeiro inspirador e creador da unidade italiana, a y-alma máis profética do século pasado, ó pedir liberdade para a súa Pátria dicía que nada alcanzaría Europa con reformas políticas, sinon conquistaba as liberdades nacionais. «A idea social—tamén dicía—non poderá realizarse baixo forma algunha, namentras non se chegue á reorganización da Europa... loitan os pobos, loitan aínda pol-a súa terra e liberdade, por unha verba esquirta n-unha bandeira, que proclama ao mundo qu' eles tamén viven, pensan, aman e traballan para todos, falan a mesma lingua, teñen o mesmo sangue, se axionllan diante das mesmas tumbas, glorifican a mesma tradición, e reclaman asociarse libremente, sin dominación estranxeira, para elaborar a súa idea, para axudar tamén coa súa pedra á gran pirámide da Historia... non se realizará a idea social sin que denantes os pobos señan libres para interrogarse a si mesmos, para espresar a súa vocación e mirar pol-os seus destinos»... («Europa, su condición y porvenir», 1848).

A Humanidade no seu progreso camiña á formación de grandes organismos; mais non poide camiñar á formación de grandes simplicismos. Por iso fracasou a «Liga das Nacións» que agora repersenta un ideal francés, pero non un ideal mundial; por iso fracasará tamén a Terceira Internacional, porque é outro simplicismo que non repersenta ás Democracias occidentais. N-ises grandes futuros organismos trunfará o principio das Nacionalidades, porque ven a ser o mesmo principio da variedade

na unidade, eterno principio civilizador; ven a ser o principio da distribución do traballo, eterno principio do progreso. E dicir, a Humanidade tende a se xuntar, mais non coa imposición d'unha modalidade-tipo, sinon pol-o concerto libre de todas elas. E dicir, que o principio nacional e o primeiro problema da Humanidade contemporánea e será sempre o eterno principio da civilización e da paz internacional.

* * *

Agora ben, en todo problema de nacionalidade, ademais d'unha cobiza de liberdade colectiva, hay que mirar—como dí moi ben Gabriel Alomar—o que ganará a civilización universal con ise movemento, porque non poide darse progreso sin relación con todol-os elementos da cultura; eisi—dí él—a China que inventou a pólvora, a imprenta, etc., quedou atrasada porque lle faltou isa relación coas demais culturas, e por iso non perfeicionou a súa. Por iso todo ideal nacionalista, mais que o sentir ancestral d'unha Tradición ou d'unha Historia, ten de ser un principio enxebremente renovado, trasformador y-evolucionista; quen lle queira dar un senso de conservadurismo nas tradicións e nos costumes será un tradicionalista, pero non un nacionalista. Ten que ser un principio eminentemente cultural, estar en relación constante c'o progreso da Humanidade; si eisi non fora perdería a súa virtualidade civilizadora e sería perxudicial, porque todo sistema é bo como reacción contra unha tiranía, mais poider ser malo como adulteración d'unha liberdade.

Por iso Galizia, si quer ter cabida no concerto dos pobos civilizados ten que aportar á cultura universal o seu esforzo por medio d'unha cultura nosa. Por medio d'unha cultura propia, porque nada vale que teñamos en Galizia homes cultos sinon temos unha cultura galega. Ises homes cultos cando non teñen unha cultura nacional considéranse desleigados do seu pobo, superiores ó seu pobo, e convírtense en elementos dissociadores; namentras que os homes de cultura nacional considéranse como produtos do ambiente, aínda máis: a conciencia d'ises homes cultos ven a ser a forma reflexiva da conciencia popular, concentración do espírito da raza, acumuladores da vontade colectiva. Os primeiros non aportarán ningún valor nin á Terra nin ó progreso humano, somentes os segundos serán os creadores.

Nada valen homes cultos en Galizia sin unha cultura galega, porque isos son forzas individuais que poiden trunfar e imporse nos tempos

normales; pero nada farán por Galizia en momentos supremos en que precisa axuda de todos, porque nos grandes acontecementos dos pobos non son as forzas individuais sinon a y-alma colectiva, o espírito ancestral da raza que nos guía. Por iso, dí moi ben G. Le Bon, que a Historia dos pobos civilizados non é máis que a narración dos seus esforzos pra adquirir unha y-alma permanente que a través dos tempos os saque da barbarie.

Nada valen homes cultos en Galizia sin unha cultura galega, porque o home non é escravo da súa raza, nin da súa lingua, nin da relixión, nin do curso dos ríos, nin da orientación das súas montañas; pero en troques é un factor engravado dentro d'un ambiente, dentro d'unha espiritualidade, é dicir, dentro d'unha cultura; é un factor que adquiriu unha natureza común cos seus conterráneos, pol-a comunidade de pensamentos e de sentimentos; e si lle falta esa comunidade, sinon sinte esa y-alma colectiva, resultancia d'unha cultura propia, nada lle dirán nin os seus ríos nin as súas montañas, nin a súa lingua nin a súa Historia; será un estranxeiro en terra propia; será como aquel *desterrado* de Lamenais, que andaba errante sobor da terra, e un día vía rapazas guapas coma un sol de Maio que brindaban o seu amor casto e puro a rapaces fortes coma buxos, outro día vía coma os nenos e os abós se xuntaban peito contra peito para axudarse a saír dos trollos do camiño, e outro día vía o fumegar das chimeas entre as brétemas arrayoladas d'unha mañán d'Abril, ou ouvía na serán os cantos das labregas levando pr'á casa-mater as súas facendas; pero nin aquelas rapazas o miraban, nin aqueles cantos lle traguían ningún relembo, nin aquelas xentes entendían as súas penas; e cando na veira do camiño, canso de camiñar sin fin, desafogaba a súa tristura, nenos e vellos bulrábanse das súas bágoas. Eisi serán tamén aqueles homes que non esteñan solidarizados c' o pensamento e c' o sentimento da súa Terra; o seu esforzo agonizará na esterilidade traxica do d'aquel desterrado, morto sin acougo en procura d'unha Patria.

Por iso Galizia sinon creara unha cultura propia cultivando os seus valores, a nós e a existencia, coma pobo, significaría un atraso na civilización da humanidade. A cultura—dí Kohler, «Filosofía do Dereito»—non é mais que o desenvolvemento das forzas que residen n-un pobo ou n-unha colectividade hacia unha estrutura armónica que corresponda ó destino da colectividade mesma; ou, coma dí outro autor, «a cultura é capacitar a un pobo para que seña inteleitual-

mente aquilo que xa é por natureza». Por iso os pobos que non saben arrincar da propia y-alma unha cultura propia, teñen que desaparecer como elementos civilizadores e como entidades históricas pra se converter en colonias espirituais d'outros pobos que souperon crear a súa cultura, porque a grandeza da Historia consiste en que definitiva a vida da Humanidade non se produce con Nacións de vida patolóxica, sinon a pesar d'isas Nacións enfermas ou desconcertadas. Por iso as nacionalidades sin cultura propia sempre serán absorbidas pol-as Nacionalidades máis cultas.

* * *

Nada conquerrirá unha Nación con reformas políticas sinon responden á unha cidadanía vixiante, baseada n-unha cultura nacional. Serán comenencias d'unha hora absorbidas pol-as comenencias d'outro instante. E voltarán os tempos vellos, con todol-os seus vicios, porque o real tende a se converter en normal. Eisi, eu non quixera para Galizia unha autonomía imposta pol-as comenencias d'arriba, si denantes non conquerrise unha unidade ideolóxica; creáranse novos partidos políticos cos mesmos defectos dos partidos vellos. Os partidos políticos non son máis que órganos formativos de conciencia política; e cando non hay cultura propia, esa conciencia non existe, e os partidos, non podendo cumprir a súa finalidade, dexeneran en bandas asaltadoras do Poder. Por iso decía D. Segismundo Moret, ó estudial-o problema catalán, que namentras en Cataluña os partidos monárquicos tiñan unha idealidade y-evolucionaban axeitados á conciencia política d'aquel pobo, en Galizia os partidos pol-a incapacidade das xentes para elixir representación propia, perderon a idealidade, personáronse en caciques, dexenerando en tal forma que o pobo no nos distingue máis que coma dúas tandas en mútua intelixencia para o disfrute armónico das prerrogativas de goberno.

Unha autonomía política, imposta d'arriba, sin responder a necesidades d'unha cultura e d'unha victoria, non sería máis que unha delegación de funcións que xuntaría ós pobos por afinidades mecánicas, pero non por unha ideoloxía orgánica; e as lexis non serían máis que unha forma de respecto para todal-as comenencias do Goberno Central, sin responder ó espírito do Dereito da Nacionalidade autónoma, matando a finalidade máis outa do pobo, cuyo Dereito debe ser un instrumento de transformación, para convertilo simplemente n-unha forza contencitiva e retardataria; e todal-as grandes crisis

provenien d'iste quietismo xurídico, que non fai mais que ensanchar o marxen das posibilidades revolucionarias.

Apricada a Galizia ista doutrina, unha síntesis podería facerse de canto vai esquirto: O Estado, coma todol-os fenómenos históricos sempre está suxeto a trasformaciós e mudanzas. Por iso poderá afundirse o réximen actual, o actual Estado español; pero a realidade de Galizia non desaparecerá; e sempre será unha

necesidade en todol-os tempos, con total-as dependencias e baixo todol-os réximenes o crear-mos unha cultura propia; sin ela poderemos hasta ser un pobo rico, pero non un pobo civilizado; en todo caso isa riqueza, non alumeada pol-a antorcha d' un ideal, tería a grandeza da Torre de Babel, perdida na noite dos espacios.

L. PEÑA NOVO

A Cruña.

UN CANTO NA NOITE

Nevisca. E mais s' escoita

un canto n-a noite

n-a noite fonda:

canto d' amore ou d' odio?

El é pr' o nóso, el é pr' o curazón alleo?

Mais, ay, n-iste serán todo ser pode...

Escoitemos

escoitemos, sómentes.

Ouh, ben eu sei que toda cousa é vana!

Todo o teño perdido: o meu tesouro, o sangue!

Unha branca agunía a noite esala,

y-a vós que canta

mais qu' a noite branca

agora se detén rentes da porta...

Ouh, ben eu sei que toda cousa é vana!

É vano o meu pensar que se relorce

o bico mudo xa, e a y-alma muda...

Eu estou sóio, sóio

a sós com' estranxeiro

y-aquiste canto encona a miña pena

o meu Silenzo

o meu grande doore.

Nevisca. E mais s' escoita

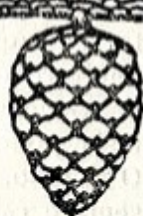
un canto n-a noite.

HRAND NAZARIANTZ

O POETA ARMENIO

HRAND NAZARIANTZ

I

«Au grand frère de foi et au profond songeur Vincente Risco, ce floraison de martyres, avec admiration et vive sympathie» ..... D'un Poeta no desterro chégam' iste saúdo fraterno, qu'ench'o meu curazón d'espranza e gratitude...

É Hrand Nazariantz, o gran poeta armenio desterrado en Italia, lonxe da súa terra asoballada, da súa raza asesinada, quen co' istas verbas me fai soñar nun mañán luminoso, no día tremendo, sanguíento e grorioso da xustiza, en qu'as Patrias sen bandeiras, as Patrias de nome subversivo, as Patrias qu' é delito invocar, s'ergan ceibes, donas de sí mesmas, pra s'entenderen pra sempre n-unha suprema fraternidade... As verbas xenerosas, sinxelas, consolantes, de Hrand Nazariantz, verbas de fé, d'espranza y-amore, traíen á miña y-alma aberta d'ansiedade, a seguranza de qu' ó nóso sono de libértá responde de lonxe, o sono crucificado d'unha raza heroica que sofreu, que loitou e qu'esperou. É o saúdo fraterno qu'as razas tráxicas fan á nósa líricamente triste... Triste cecais de non ter azos pra ser mártire, pra ser asesinada, heroica.... Sexa o que sexa, Galizia xa non está perdida no esquecemento das patrias sen nome: as qu'escribiron os seus con sangue, saúdan a súa ánsia creadora. Saúdan a intuición futura e groriosa do Atlantismo...

Gran Poeta, iste dos Sonos Crucificados, das ansias martirizadas de rebeldía e de Arte... Hrand Nazariantz é, como dí un dos seus crítecos armenios, un poeta luminoso, un poeta do que os ensonos esceden tanto ós ensonos doces da súa raza mesma, qu' aparece antr' os poetas armenios com'un innovador audaz, que s'impón

pol-a fondura, pol-a grandeza suntuosa da súa lira soberbia, chea da ebriedade da vida universal e mais do alén descoñecido. Un tremendo pulo lírico ergue e conmove a sabencia mallarmeana dos seus versos, d'unha estraña potencia musical.

Hrand Nazariantz leva a y-alma chea do grande sono da *Arte Asoluta* qu' encheu as almas de Wagner e de Mallarmé. É un mallarmeano a mirar pol-a fiestra do vidro:

*« ..... lavé d'éternelles rosées,
Que dore le matin chaste de l'Infini.... »*

N-as suas cartas a Enrico Cardile, tradutor dos seus versos ó italiano, fai Nazariantz a súa lírica profesión de fé:

«..... sexamos irmaus nas nósas tentativas da Arte Asoluta, e pr' alcanzar a nósa finalidade artística temos precisión de tod'o heroismo do curazón e da mente. Se a Vida Universal non é máis qu'a anuncia d'unha infinidade d' ilusiós, o poeta non tén máis qu' iste camiño pra penetrar a esencia do Universo. Combatirmos finalmente a nugalla tradicional das inertes vontades co heroismo artístico destinado pr' impoñer o gran Símbolo, aínda ós espíritos refractarios a todo senso de Beleza. Debemos erguer un nóvo Templo; temos concencia das dificultades que nos agardan. Mais a liña do edificio prefilase xa nas nósas almas, e nós ouvímol-o son dos órgaos tocados das invisibles maus do Mistéreo....»

«Nós somos irmaus pol-o ideal d'unha arte libre que dá a canto toca un caraute d'eternidade. O artista superior, o condutor d'almas, aquí a quen son familiares o mistereo do ritmo y-o miragre do lirismo, o artista superior é coscente e vidente. Veleiquí Mallarmé, o musicista do silencio, a vós sibilina qu' enséña a evocación das cousas sen nomealas, que dota d'inefabel e de misterioso os poemas das lonxanas resonancias; veleiquí Laforgue na grupa da súa quimeira; e Rimbaud virtuoso que suscita o verso libre, alquimista do Verbo, visionario apocalíptico; Villiers de l'Isle-Adam, maxista, bruxo, columna do mundo esotérico; y-autros aínda,

todos criadores de símbolos, poetas de diversas tendenzas teñen coma punto de contauto un irremovibel idealismo, a busca da sensación rara, da verba nóva, da imaxe descoñecida, o desdén do costume, das convencións poéticas, tentan, n-unha verba, de conqueril-a *Arte Asoluta*.»

A ardente devoción de Hrand Nazariantz por Mallarmé, e máis pol-os vellos mestres franceses do simbolismo, todos iles soñadores máis ou menos d'unha arte-síntesi—da que o derradeiro gran intento e gran doutrina, chea d'arelas relixiosas foi o wagnerismo, indudabelmente (1)—póno moi perto dos que temos principiado a nós vida d'artistas e pensadores, baixo a influencia espiritual d'aquela gran época europea. Hai, pol-o tanto, antr'il e nós, esa fraternidade de discipulado artístico.

Esta arela intensa da Arte Asoluta—O Ideal mallarmeano, que parte da conceución do mundo com'unh'aparencia que debe ser creada de novo pol-a virtude máxica da Arte—é espota por Hrand Nazariantz n-estas verbas:

«Refacel-a Natureza e máis a Vida a través do propio ensono y-a propia imaxe, e según a imaxe interior da propia y-alma, veleiquí o desexo, o tormento do qu'está chamado a espresal-a Beleza. A poesía é pra il un mundo construído da sua mau, ond'a tiranía dos acontecementos y-a obsesión das moitedumes nono podan alcanzar. Il leva en sí o seu propio mundo. Y-é aquí mundo a materia do seu canto, a consecución da vida qu'il nos ofrece coma tod'a vida mesma, y-especialmente, a *nobre renuncia* simbolizada na radiosa beleza mallarmeana.»

II

Hrand Nazariantz naceu en 1880, en Iskudar

(1) O Wagnerismo, qu'inspirou ó propio Mallarmé, a Poladan, a Villiers, a todol-os que con bó ou mal resultado quixeron faguer nos tempos modernos grande Arte, non fica morto; millor dito, agarda hoxe unha restauración. Pra volvermos atopar as normas d'unha Arte que poderíamos chamar *iniciática*, proveitosa pr'ó espírito sen que sexa de ningún xeito didáctica, cecais a Arte perdida dos *Misterios* da Antigüidade—e non falo agora en teósofo—teremos que voltar ás conceucións imensas do coloso de Bayreuth. Seremos nól-os Celtas, os restauradores?

(Constantinopla), d'unha ilustre familia armenia. Estudou en Constantinopla e logo en París e Londres. En 1909, con Karekin Gozikian (Ies-salem) fundou a revista *Nor Hossank* (Nóvas tendenzas), e logo dirixiu a revista *Baguine*. En 1910 tivo que deixar Constantinopla e foise á Italia, onde se xuntou ó movemento renovador da literatura italiana con Enrico Cardile, Gian Pietro Lucini y-outros. Era o movemento que s'iniciara nas revistas *Leonardo* e *La Voce*, e logo *Le Parvenze* e *Ars Nova*. Il loitou sempre pol-a causa da Armenia asoballada. Cando se refuxou na Italia, propúñase voltar ó Oriente cando os berros de reivindicación resoaran dend'o Cáucaso ós lagos d'Urmia e Van, e do Caspio á Asia Menor. Mais tivo que ficar na Italia.

As suas poesías—*Os soños crucificados*—comprenden: *A soedade estrelada*, *As canciós do meu curazón*, *Gloria Victis* e *Canciós a Leila*. Tén ademáis estudos crítecos sobre d'autores armenios, Marinetti y-o Futurismo, o Tasso y-os seus tradutores, as literaturas belga, rusa e italiana, y-un libro titulado: *Armenia: o seu martirio y-a sua reivindicación*.

III

O poeta Enrico Cardile, amigo íntimo do gran armenio e participante do seu glorioso ensono d'arte, ofrece unha tradución italiana dos poemas de Hrand Nazariantz *I sogni crocifissi*, na que a sublime esaltación lírica do irmán d'ideal, atopa unha expresión propia e fiel. E n-esta tradución na que chegaron a nós istos poemas: *Floraison de martyres* e miragres de creación lírica. En *A Nosa Terra* déronse xa algunhas traducións dos poemas de Nazariantz na nós lingua. Damos nós hoxe unha pra que os nósos leutores podan coñecer ó gran poeta da lonxana Armenia, esa terra recén saída da escravitude máis cruel, e qu'esa que se fai chamar Sociedá das Nacións téñ reparo en admitir no seu seo...

VICENTE RISCO

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

PASCOAES.

«Las mejores poesías de los mejores poetas»

Editorial Cervantes, Barcelona.

Traductor: FERNANDO MARISTANY.

Ofércenos iste libro, traducidas ó castelán, unha escolma de poemas do nóso admirado mestre e colaborador Teixeira de Pascoaes, o lumioso poeta que fixo metafísica a saudade en forza de sentila fondamente no peito, e que ó deseñar en néboas de misterio e poesía, a y-alma doída y-heróica de Portugal, sacou n-ela a semblanza da y-alma de Galiza. A nobre intención do ilustre poeta Fernando Maristany de dar a coñecer do púbrico castelán ó gran poeta luso, é merecente de xusta gabanza. Ademais, íl faino co' a devoción enternecida de quen sinte e comprende ó poeta traducido, y-estuda con amore a súa obra admirada. Por iso, o señor Maristany é un tradutor escrupuloso e fidelísimo, y-a súa obra ha ser d' unha imensa utilidade nos países de fala castelán. Nós, por fortuna, non precisamos pra coñecer y-amar ó mestre, de vertel-as suas obras a un idioma diferente do seu, qu' en resumidas contas é o nóso. O libro trai ademais unha breve noticia sobre Teixeira de Pascoaes, qu' avaloran os párrafos qu' inserta do estudo que sobre d' íl fixo Maristany.

LA ESPAÑA NEGRA,

por RODRÍGUEZ SOLANA.

GYTIERREZ

N-iste libro, un dos poucos que se poden leer dos que hoxe se publican na Hespaña, hai moitas cousas intresantes, y-un excelente ensino pra nós: dinos que nós non somos eles, e dinos as cousas d' eles das que máis non ten conta ceibarnos... Libro sinxelo, honrado, *cabal* com' íles din, libro bó. Libro feito c' un óllar craro, feito c' os óllos, c' us óllos afeitos a ver nas cousas o esencial, que ven por miúdo ou ven en esquema, asegún compre, e que n-iste libro nos poñen en preno sol a Hespaña moura, fanática e toureira que s' espiolla ó sol e fede a bravío, a Hespaña ond' o sol secou os celebros e mail-os curazós, tráxico entroido mozárabe de procesións e de corridas e capeas, do que hastra son arredistas os espritos castelás cultivados, fósil vivente do século XVII embruxado y-enfundado na corozza y-o sambenito da inquisición... Iste

castelán qu' escribe honradamente, sen literatura, con alma de pintor da boa escola hespañola de onte, sen vestil-os esqueletes noxentos y-as lúgubres pantasma d' ouro e de coores, coma fan os cantores de Castela, «patos del aguachirle castellana», com' o catalán Marquina—é o que nos veu amostral-a eterna soparación, o irreductibel arredamento antr' o esprito de Castela y-o esprito nóso, sanamente cristián por ser aínda pagán, d' un paganismo non grego—e tamén nos ven amostrear que hai casteláns c' os que podemos entendernos por seren íles castizamente casteláns, e nós enxebremente galegos.

BOLETÍN DE LA

REAL ACADEMIA GALLEGA,

año XI, número 137,

1.º Diciembre 1920.

Don Avelino R. Elías fai un estudo comparativo das copras galaicas co' as copras lusitanas, poñendo intresantes eixemplos nos que resulta que moitas d' elas son sinxelamente variantes da mesma copra. Xa D. Antonio Saco y-Arce no cancionero popular galego qu' está publicando o *Boletín de la Comisión de Monumentos* d' Ourense, tivera a curiosidade d' anotar moitas variantes portuguesas das copras galegas.—Un estudo de César Vaamonde Lores sobr' un antigo escudo da Cruña.—Resena dos autos de receución de Rey Soto e do nóso grorioso compañeiro Cabanillas na Academia, e do home-naxe a D. Manuel Murguía en Mondariz, etc.

PROA

«Fulla de poesía i guerra», chama a esta baruda e franca afirmación en creación e novidade do xenio catalán, o seu director, o poeta Salvat Papasseit. Folla qu' está pedindo un asta pra chantala no chao com' unha bandeira qu' ondeiase ó vento de mañán, «senyera» d' un nóvo catalanismo d' arelas ilimitadas, catalanismo catalán, que volve a pedir con Bofill i Matas «Una Catalunya petita» millor qu' a «Espanya gran» dos corifeus da Lliga, com' indica coa súa admirabel sinxeleza Tomás Garcés nas columnas de *Proa*, onde, mestre de caridade, fainos vel-o federalismo vencido pol-o *impulso natural* do nazonalismo, que ha seguir a lei de libertá qu' imprica a autonomía y-espontanei-

dade sociais... Siguen versos de López-Picó, T. Catasús, J. Cladesol e J. M. Junoy, un dibuxo de Manuel Humbert y-un bronce de M. Hugué, todo elo cheo d'un craror de sol mediterráneo e d'un pulo de vida libre e nóva qu'a un tempo serea y-alcende.

NOS saúda fraternalmente a esta folla baruda e franca, «senyera» d'unha nóva Cataluña, máis afinada que nunca en si mesma, máis lonxe de nós e máis irmá...

MONDARIZ,

suplemento a LA TEMPORADA,
20, Enero, 1921.

Recibimos este intresante boletín de divulgación galega e de divulgación medical, que é un pouco da obra tan dina de louba dos antusiastas patriotas galegos Sres. Peinador.

Fóra da parte medical, autorizada por sinaturas com'as dos Dres. Pittaluga, Kohly y Fernández e Cano Pinteño, iste número trai: *Gallegas ilustres: La Marquesa de Bóveda de Limia. Virginia Felicia Auber.—El Monte Santa Tecla* por E. Comber, con intresantes fotografías do Museu da Sociedá *Pro Monte.—De lo que motivó la ocupación de Galicia por los ingleses en los años 1386 y 87* por M. Murguía.—Un conto de Prudencio Canitrot e fotografías de Mondariz, e da porta de San Xeróme de Santiago.

BOLETÍN DE LA COMISIÓN DE MONUMENTOS,

núm. 134 y 35 Orense,
Septiembre-Octubre
e Noviembre-Diciembre, 1920.

O número 134 adica dous sentidos artigos á lembranza do membro ilustre da Comisión don Manuel Martínez Sueiro que tan fondo e variado labore deixou feito, moito d'il inédito aínda, e do meirande intrés pr'a nós Terra. Tamén hai unha lembranza, un pouco serodia, pra outro galego ilustre: o estoriador ribeirao don Leopoldo Meruéndano, traballador xeitoso e incansabel.—Segue a *Literatura popular de Galicia* de D. Juan A. Saco Arce, y-os documentos do Archivo Catedral d'Ourense, d'os que inserta cinco do século xv.

O número 135 trai unha intresante investigación de D. Marcelo Macías sobre *Donde pasó su infancia D. Alfonso el Sabio*. Parés por un privilexo d'Alfonso XI, confirmando outros qu'a sua vez confirman un do Rei Sabio datado en Burgos, 25 Febreiro 1255, no que decrara que

D. García Fernández o criou en Villademiro y-en Celada, na provincia de Burgos. Mais, apoyándose n-outro documento de donación de D. Fernando III a Garci Fernández da vila de Manzaneda, na Limia, deduz o Sr. Macías que o Rei Sabio pasou algún tempo n-esta vila co seu ayo, y-eiqui se perfeccionou n-a língoa galega «que hoy desprecian cuatro ingratos semidoctos que la han mamado», según di o P. Sarmiento no seu opúsculo *Nacimiento y crianza de San Fernando en Galicia*—e qu'il xa coñecía, xa que lle era familiar ó seu pai. Supón o señor Macías qu'a estancia do Rei Sabio en Galizia foi despois do 18 d'Agosto de 1232, cando tiña xa perto d'once anos.—Reprodúz a donación de San Rosendo ó Convento de Celanova.—*Efemérides para la historia de la provincia y el Obispado de Orense* por Benito F. Alonso.—*Documentos del Archivo Catedral de Orense*, con varios do século xv.

A AGVIA,

Porto, números 101 e 102,
Maio e Junho 1920.

A contribución dos escritores brasileiros, moi aumentada n-istes números derradeiros de *A Agvia*, ven a lembrarnos da existencia autual e palpabel d'un imperio lingüístico noso (galaico portugués, ou pangaleguista) ben máis dilatado territorialmente do que o imperio do castelán.

O volume que relatamos, trai:

Cartas de Castilho por Alberto Pimentel.—*Laudes do Jardim Real*, poemas imitando os versos crásicos, por Carlos Magalhães de Azevedo, da Academia Brasileira.—*Diálogos de Curiosos* por Mario de Alencar, da Academia Brasileira.—*Literatura rusa* por Miguel Rodrigues.—*Músicos portugueses* por D. Miguel de Sotomayor.—*A conquista de Ceuta (ensaio de interpretação não romântica do texto de Azurara)* por Antonio Sergio.—*Carta do Brasil*.—*Bibliografía*.

HERMES,

revista del Pais Vasco,
Diciembre 1920 e Enero 1921.

O número de Nadal trai unhas notas de Salvador de Madariaga sobre do *Arte Vasco en la Exposición de Londres*, nas que fala de Zuloaga, Ramón e Valentín Zubiarre, Salaverría, Maeztu, Guezala, Arteta y-Arrúe. Deduz coma caracteres diferenciais da Arte vasca, os seguintes: tendencia ós tonos escuros—composición insegura ou defeitosa—gosto pol-o pintoresco—máis forza do que gracia—máisima sensibilidade

dianete do home, e pol-o tanto millor mau pr'ó retrato... Non pensamos qu'ó Sr. Madariaga ande atinado de todo.—Xenius fala das *Divagaciones de un transeunte* de Alejandro de la Sota.—Varias notas d'Arte, Literatura etc.

O de Xaneiro principia c'unha crítica de Arthur Symons sobre da Arte Antiga na Exposición hespañola de Londres, moi aguda, mais que non añide nada nóvo ós xuízos de Maurice Barrès, Jean Lorrain y outros da sua época. E o criterio simbolista, aínda.—Despois d'esto chama a atención o artigo de Mr. Raymond Ronze *De l'Ame des Basques*.

MERCURE DE FRANCE

15 - II - 1921.

O nóso amigo e colaborador Ph. Lebesgue, na seición *Léttres portugaises*:

«Só, porque vive en comunión co'as cousas, Teixeira de Pascoaes chegou a incorporar máis estreitamente que ningún á sua inspiración a atmósfera mesma da sua terra. Y-è isto o que lle dá figura de profeta hastra alén das fronteiras de Portugal, en Cataluña, por eixemplo, e sobre todo na Galiza veciña e irmá. Coma non íñan atender os místecos Galegos a frases coma estas?:

«A Palavra de beleza é liberadora, ela é a terra mesma do Outro Mundo. As palabras danzan en graciosas teorías de creanças; elas adquiren así un senso independente e superior. A sua danza ven a interiorizarse, a trascendentalizarse en movementos voluptuosos pro Amor, en movementos espirituales pra Deus, cando o Amor se purifica.»

«O sangue e a terra son os genitores da Nacionalidade; mais o poeta é o seu padrinho. Ele a bautiza e lle da uma alma.»

Coma Teixeira de Pascoaes, o poeta de *Do Ermo*, un dos millores cantores da Galiza nóva, M. Antón Noriega Varela, traballa en prena natureza e si ás veces, n-íl, o pulo pode parecer curto, é que por istinto non quere ningunha vana amprificación, é que non quere decir máis qu'ó esencial, o que lle é diutado directamente pol-a vibración das cousas vivas qu'ó arrodean, pol-o pulo do curazón ou pol-a saudade secular que vive nas montañas do país. Unha chisca de humor entenrecido brila por instantes á volta d'unha estrofa, com'unha súpeta rayola de sol na herba mollada. Tal é o carautere tradicional da poesía da Galiza, tal com'ela se manifesta d'end'ó século xv nas cantigas d'Alfonso Alvarez de Villasandino, ou de Macías o Namorado, gracioso, elixiaco, apaixonado, sempre disposto

a amostar antr'as bágoas unha sorriso. M. Antón Noriega Varela está cheo de recursos comovedores:

«Le soleil et la mer peuvent bien chérir la montagne: le soleil lui ouroinne le front et la mer lui baise les pieds.»

Máis adiante:

«—Tu t'es si bien cachét soleil, que je ne t'aperçois qu'avec peine; un rayon encore, je t'en supplie, roi de lumière, le dernier, pour que les montagnes sourient, pour que se rejouissent les cimes.»

Citemos aínda esta deliciosa impresión de natureza:

«Cette fontaine, ce chirist et ce sombre bois de pins sont en veille près du moustier, qui tombe en ruines. La fontaine prie tout bas; la lumière joue autour du Christ et le bourdonnement des pins rappelle les plaintes de la mer.»

E imposible que lle non chame a un a atención o carautere esencialmente lusitano d'esta poesía que non deixa de ter por iso, o seu inimitabel gusto da terra.»

E no *Memento*:

«De Galiza chéganos unha deliciosa novela toda chea de sentimentalidade mística qu'è un xeito particular da provincia: *Néveda* por Francisca Herrera Garrido. Analizarémola.»

LA PLVMA,

Madrid, Enero, 1921.

Escritores nóvos que queren faguer cousas nóvas, porque ouviron falar de hai por fóra quen as fai. Un Unamuno que xa non é o Unamuno de *El sentimiento trágico de la vida*. Pérez de Ayala posto xa no cumio da maestranza ond'os inxenios se fosilizan—repetición máis miuda do caso Unamuno. Un devecemento xeneral das letras castelans—pr'atopar algo n-elas hai qu'ir en procura de Gómez de La Serna, de Rodríguez Solana, d'outros semi-isolados. Mario Pucini, falando de *Letras italianas* comenta a conversión ó catolicismo do grande Giovanni Papini, o autor agudo de *Il Crepuscolo dei Filosofi*, o simbolista iluminado do *Traxico cotidiano* y-o *Piloto cego*, o gran esprito ceibe, que levou a Italia o pragmatismo, que formou nas fías futuristas, o inxenio máis fresco e máis forte da Italia inteira, conversión que ha ser tan fecunda pr'ás letras cristiás com'a do inglés Chesterton ou a do danés Joergensen.

Ourense: Imprenta e Papelería de LA REGION

AGUAS MINERO-MEDICINALES
BICARBONATADO-SÓDICAS

MONDARIZ

CASTELL

FRÁBICA MECÁNICA DE CALZADO
DE

ANXEL SENRA

RÚA XUAN FLÓREZ

Depósito: Cantón Grande, 15 - A CRUNA

GRAN CAFÉ "LA UNIÓN,"

O MILLOR SITUADO E DE MAIS CONFORT

BILLARES - VARIETÉS - SEXTETO

Nóvos propietarios: **MANUEL VAZQUEZ :-: EULOGIO ALBERTE**

PEREIRA, 13

TELÉFONO NÚM. 61

"GRAN HOTEL ROMA,"

MONTADO CON TODO CONFORT E HIXENE MODERNOS :-: COCIÑA VARIADA E SANA

PENSIÓN COMPRETA DE 10 A 50 PESETAS

SITUADA NO MAIS CÉNTRICO DA CAPITAL

Progreso, 71

OURENSE

Teléfono, 73

SANATORIO QUIRURXICO D' OURENSE

DIRIXIDO POR

D. Manuel Pol Piñeiro

Ciruxía xeneral y-especialidás

D. Manuel Peña Rey

Xinecoloxía e partos

Istalado en sitio sano e pintoresco (carretera da Loña).

Conta con elementos precisos pr' a boa asistencia dos operados.

Moi logo istalará RAYOS X.

PRA DETALLES DIRIXIRSE A UN DOS DIREITORES

TARIFA D' ANUNCIO

	Ordinario	Especial
Unha plana	60 ptas.	120 ptas.
$\frac{1}{2}$ plana	30 »	60 »
$\frac{1}{4}$ plana	15 »	30 »
$\frac{1}{8}$ plana	7'50 »	

Na cuberta exterior e follas intercaladas antr' as do testo:

Unha plana	100 »	200 »
$\frac{1}{2}$ plana	50 »	100 »
$\frac{1}{4}$ plana	25 »	50 »
$\frac{1}{8}$ plana	12'50 »	

Os precios son por inserción. Nos abonos por mais de seis insercións faise un desconto, no anuncio ordinario do 10 por 100 e nos especiais do 15 por 100.

L' UNIÓN ♦ Compañía francesa de seguros contra incendios

Subdirector en Ourense **Salvador Caneiro** RUA DO INSTITUTO

NOVA AXENCIA DOS CAMIÑOS DE FERRO

Alvarado & Telmo

Despachan e tramitan toda clase de reclamacións y asuntos que se teñan cos camiños de ferro

PONTE MAYOR (Ourense)

NUEVO BAZAR ♦ *Ramón Fuga & H.^{nos}*

Muebles, Louza, Cristal, Perfumería, Mercería, Útiles de viaxe, Electricidad e pra regalos

Tendas 9 e 11

OURENSE

“A NOSA TERRA,,

BOLETIN DECENAL

Idearium das IRMANDADES DA FALA en Galicia e nas colonias galegas d' América e Portugal

PRECIOS DE SUSCRICIÓN

Na Cruña ó mes.	40 céntemos
Coste d' un número	15 »
Fora, trimestre.	1'50 pesetas
América, id.	2'00 »

REDAUCIÓN Y-ADMINISTRACIÓN: PLAZA DE MARÍA PITA, 17, BAIXO. — A CRUÑA

“Teoria d'o Nacionalismo Galego,,

POR VICENTE RISCO

Léaa que lle dará luces pr' enxergal-os probremas da nosa Terra

PRECIO: CINCO REAS

F. Román e Saco

DROGUERÍA

E FARMACIA

Pereira, 19

Teléfono, 28

OURENSE